

Пасля неаднаразовых прапаноў нашых чытачоў і з ласкавае згоды народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава выдавецтва "Наша ніва" прыступае да выдання яго новае кнігі прозы "Сцяна". Як вядома, гэтае выданне рыхтавалася да выхаду ў дзяржаўным выдавецтве, але сённяшні палітычны рэжым спыніў гэтую працу. Мы далёкія ад думкі, што беларускае слова можа ў прыныце існаваць толькі за дзяржаўным датацыі, і мяркуем, што паміж творамі народнага пісьменніка, як, зрэшты, і іншых таленавітых літаратараў, з аднаго боку, і чытачом — з другога, не мусяць паўставаць непераадольныя бар'еры. Кнігі лепшых беларускіх літаратараў будуць выходзіць у такім аб'ёме і датуль, колькі і дакуль у гэтых кнігах будзе чытачоў. Гэтак нарадзілася ідэя стварыць прэздэнт "Народнае кнігі". Мы не ставім на мэце знайсці спонсараў або зрабіць прыгожы жэст дабрачыннасці. Мы імкнемся, на суперак афіцыйнай палітыцы русіфікацыі, сцвердзіць, што беларускія кнігі мусяць выходзіць за грошы і дзеля патрэб беларускага грамадства. Разам з тым, мы спадзяёмся на кансалідацыйны эффект "Народнае кнігі", якая мусяць умацаваць нашае грамадства і дадаць яму сілы духу.

Кніга "Сцяна" складаецца з праязных твораў Васіля Быкава апошніх гадоў.

Беларуская гісторыя XX стагоддзя стварыла нямаля сітуацый, калі характары розных людзей па-рознаму выяўляліся на мяжы жыцця і смерці. Слуцак антыбальшавіцкае паўстанне, Курapatы, другая сусветная вайна, "хрушчоўская" адліга, пераслед з боку КГБ у застоўныя часы. Адпаведна рознымі былі і паводзіны міжвольных удзельнікаў гэтай гісторыі, ад якіх, па вялікім рахунку, не залежала нічога. Яны, фатальна абложаны таталітарнай сістэмай, маглі толькі захаваць або не захаваць сваю чалавечую годнасць. Але ніякім чынам яны не маглі паўплываць на свой прадвызначаны статус — ахвяр чырвонага або карычневага малоха, які працяў кожнага з іх наскрозь — іхні розум і іхнюю кроў.

Васіль Быкаў у новай кнізе прозы паказвае, наколькі немагчыма, але наколькі важна на самых фатальных этапах гісторыі захоўваць чалавечнасць, прыстойнасць, годнасць. Псіхалагічныя сітуацыі ў крытычных абставінах становяцца напружанымі сюжэтам, а дакладныя характарыстыкі самых розных чалавечых тыпаў змушаюць чытача ўвесь час адчуваць уласную прысутнасць сярод быкаўскіх персанажаў і рабіць свой маральны выбар.

Кніга Васіля Быкава "Сцяна" выйдзе ў свет сёлета. Выдавецтва "Наша ніва" прымае папярэднія замовы на кнігу.

Нагадаем, што той, хто замаўляе кнігі "НН" да іх выхаду ў свет, аплачвае толькі сабекошт і кошт перасылкі, тады як гатовая кніга з гандлёвымі нацэнкамі будзе каштаваць значна даражэй.

Каб замовіць новую кнігу прозы Васіля Быкава "Сцяна", трэба 68 000 БРБ (кошт выдання) + 20 000 БРБ (паштовыя выдаткі) пералічыць на рахунок: БГФ "Наша ніва" р/р 3015201930039 філіял "Гарант" АКБ "Поиск" г. Мінска, код 987.

Не забудзьцеся на паштовай кватэры ў сектары "Для пісьмовага паведамлення" ўказаць назву кнігі, ваш дакладны паштовы адрас і, калі ёсць, тэлефон.

"НАША НИВА"

Два творы Аляксея Карпюка

Паміж апавесцямі Аляксея Карпюка "Данута" і "Сучасны канфлікт" — разбег у дваццаць пяць гадоў. Гэта, безумоўна, не магло не накласці адбітка на танальнасць твораў. У першым выпадку відочны яшчэ элементы прысутнасці так званнага станюўчага героя, у другім — ці не поўны адыход ад ідэалізацыі жыцця, імкненне разабрацца ў складаных канфліктах, найперш маральнага плана. А родніць гэтыя творы глыбокі псіхалагізм аўтара, здольнасць закрануць у чалавеку патаемныя струны душы і перадаць яго ўнутраны свет гэтак, каб адразу стала адчувальна, наколькі чалавек гэты ў сваім характары, паводзінах індывідуальны. А што апавесці "Данута" і "Сучасны канфлікт" і на самай справе так напісаны, лёгка пераканацца, калі перачытаць іх. Балазе, зрабіць гэта не так і складана: выдавецтва "Беларусь" перавыдала іх адной кнігай.

Па дакладным компасе

ВАЛЯНЦІНУ ЛУКШУ — 60

Радкі з аднаго з апошніх паэтычных твораў юбіляра:

Не, перш чым далакопы ўладкуюць Мяне...

Паставяць кропку на жыцці, Мне б

Сонцам азірнуць зямлю святую,

Мне б сцэжкамi хрыстовымі прайсці.

Валянціну Лукшу пашанцавала, як нікому з беларускіх пісьменнікаў: некалькі год назад ён наведваў Ізраіль, Палесціну, Іерусалім. І ў выніку таго, што ён прайшоў па сцэжках Хрыстовых, з'явілася паэма "Шлях на Галгофу".

За два тысячагоддзі гісторыі хрысціянства напісаны многія тысячы кніг багаслоўскіх, гістарычных, філасофскіх, мастацкіх, у якіх расказвалася і дэталізавалася Вялікая Легенда аб Збавіцелі чалавецтва — Ісусе Хрысце, тлумачылася яго вучэнне, якога да таго не мела ніводная самая высокая культура — ні егіпецкая, ні грэчаская, ні рымская. Сіла хрысціянскага вучэння ў тым, што яно пра Чалавека і для Чалавека ў высокім сэнсе гэтага слова. Яшчэ больш было створана палотнаў жывапісу, скульптур, якія ўпрыгожылі храмы, музеі, вуліцы, плошчы і ўзбагацілі чалавецтва разуменнем Прыгожага, што раўназначна боскаму.

Многія рускія паэты, пісьменнікі XIX — пачатку XX стагоддзя ехалі ў Палесціну, у Іерусалім, каб натхніцца вечнай тэмай. Я нямаля працягваў гэтых твораў, сярод якіх ёсць выдатныя — у паэзіі; прозе пашанцавала менш.

Я не стану даказваць, што В. Лукша стварыў шэдэўр у вечнай тэме. Але я сцвярджаю, што пакуль што мала каму з пісьменнікаў мінулага і сучаснасці ўдалося звязаць біблейскі сюжэт з сённяшнім жыццём нашага беларускага (і не толькі беларускага!) народа, з тымі праблемамі, якія пазбаўляюць бяссонніцы людзей, што думаюць над усімі праявамі, пазітыўнымі і негатыўнымі, станаўлення новага грамадства, новага сацыяльнага ладу. Каб пісаць крытычныя артыкулы, то, напэўна, не ўстрымаўся б, каб не перасыпаць яго цытатамі са "Сповідзі паломніка" (такі падзаглавак паэмы). Але заключныя радкі паэмы не могуць не прывесці:

Не выратуе ні зямля,

Ні неба,

Ад лёсу не схаваешся нідзе,

Бо за грахі плаціць заўсёды трэба.

Станьце, людзі, —

Страшны суд ідзе!..

Песімістычна? Так. Але гэта гучыць і папярэджаннем усім, хто жыве не па Законах Хрыста, не па законах агульначалавечай маралі.

Валянцін Лукша надзвычай тонка адчувае свайго чытача. Яго чытач — юнак, які ўступае ў жыццё і востра і глыбока задумва-

ецца і над тым, што было да яго — над гісторыяй свету, краіны, роду свайго, і над тым, што акружае яго сёння, чым жывуць блізкія і сам ён, і над тым, што яго чакае ў будучым, якой ідэі прысвечыць ён сваё жыццё. Яму, гэтаму Юнаку (пішу яго з вялікай літары), адрасуе В. Лукша і "Шлях на Галгофу", і "Белыя берагі", і дзесяткі кніг, створаных больш чым за чатыры дзесяцігоддзі актыўнай творчай дзейнасці. Як бы ўступам да юнацкіх кніг з'яўляюцца кнігі для маленькіх, у якіх ён рыхтуе дзяцей да пазнання больш складаных задач, тэарэм быцця, жыццядзейнасці.

Валянцін Лукша заўсёды быў на пярэднім краі жыцця і творчасці.

Нехта з маладых напэўна скажа: дзед мысліць катэгорыямі сацрэалізму. А я не адмаўляўся ад тэорыі рэалізму ў яго чэхавым разуменні. Смешна было б адмаўляць, што адзін чалавек заўсёды на пярэдняй лініі, як было на вайне, другі сядзіць у заціжку ў тыле. Справа іншая, што "вялікія рэформы" ўнеслі блытаніну ў разуменне пярэдняй лініі. Хто зараз на пярэдняй лініі? Хапугі? Лаўкач? Але пісьменнік, якога хвалюць і лёс Хрыста, і лёс Рэвалюцыі, і збыдненне народа, — такі пісьменнік заўсёды будзе на пярэдняй лініі і наступлення, і абароны.

Не стану расстаўляць вехі жыццёвага шляху В. Лукшы. Калегам яны добра вядомыя, а чытачы працягаюць у юбілейных артыкулах — не сумняваюся, што пра такога юбіляра іх з'явіцца нямаля. Прыгадаю адну падзею, адзін ладны кавалак жыцця Валянціна Антонавіча.

Па просьбе нашай — кіраўнікоў Саюза пісьменнікаў, пры падтрымцы Пятра Міронавіча Машэрава, прымаецца пастанова (а тады такая справа вырашалася ў Маскве) аб стварэнні выдавецтва "Юнацтва". Мы, пісьменнікі, лічылі гэта перамогай. Яшчэ адно выдавецтва! Хіба не радасць?!

Але хто можа ўзначаліць такое выдавецтва? І я ганаруся, што першы назваў кандыдатуру В. Лукшы. Рады быў, што мае калегі і нашы тагачасныя кіраўнікі падтрымалі яе.

І вось ужо 18 год В. Лукша ўзначальвае выдавецтва "Юнацтва", выданне кніжак для дзяцей і юнацтва. Тысячы выданняў! І якіх! Як аформленых — з якім густам, з якім веданнем псіхалогіі розных узростаў, у тым ліку псіхалогіі бацькоў і настаўнікаў! Ужо ў былым Савецкім Саюзе "Юнацтва" прызнавалася адным з лепшых выдавецтваў. Многаразмовы ўдзел у міжнародных выстаўках-кірмашах! Дзесяткі ганаровых прызоў!

Вялікай заслугай выдавецтва і яго дырэктара, як аўтара ідэі, арганізатара, складальніка, перакладчыка, з'яўляецца выпуск у свет 16-томнай хрэстаматыі лепшых твораў дзіцячай літаратуры народаў СССР. Унікальнае выданне! Такого не мае ніводная

краіна. Вельмі правільна і натуральна, што калектыў на чале з В. Лукшам, які працаваў над 16-томнікам, адзначаны вышэйшай узнагародай — Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь.

Час няўмольны. Вось і Валянціну ўжо 60. А я ўсё яшчэ лічыў яго маладым. Але калі калега дасягае мяжы сталасці, у мяне ўзнікае адчуванне, што дыстанцыя паміж ім і мной, старым, скарачаецца, і мы як бы пераходзім у адну вагавую катэгорыю.

Сапраўды з гадамі маўцеца сяброўства. Я радуся кожнай сустрэчы з Валянцінам Антонавічам, хоць, на жаль, яны нячастыя і, як правіла, рабочыя. З ім прыёмна пагутарыць. Яго веданне роднай літаратуры (ён амаль усё чытае), яго агульная эрудзіраванасць, вострая і гарачая рэакцыя на ўсе падзеі нашага складанага і супярэчлівага часу, яго аб'ектыўнасць і добрачылівае да калег, нават да тых, з кім разыходзіцца ў поглядах на некаторыя з'явы, робіць Валянціна цікавым і жаданым суб'ектам; у нашых характарах многа агульнага: у мінулым атэісты, мы, ад маралі матак нашых, засталіся вернымі евангелісцкім заповятам:

Усе з калыскі ходзім мы пад Богам, —
Прызнанне —
Боскім словам лёс стварыць.

Што пажадаць табе, мой сябра, у дзень твайго 60-годдзя?

Будзь! Пішы! Кіруй выдавецтвам на радасць нам, пісьменнікам, на радасць унукам нашым. Няхай яны спазнаюць менш трывог і страху, чым спазналі мы.

Іван ШАМЯКІН

Згубленыя, загубленыя душы

Проза дрэнна пішацца ў сацыяльна неўтаймаваны, палітычна і грамадска неўладкаваны час. А што сённяшнія дні — якраз такі час, наўрад ці трэба сумнявацца. Сёння — гэта паслялютаўская Расія. Наперадзе — Кастрычнік, праўда, невядома з якім знакам. І таму ў гэтым пераэдзімі нічога асаблівага ад літаратуры не чакаеш. Ды і што незвычайнага патрабаваць ад яе зараз — след у след адлюстраваных адбіткаў ці супер-спробы раманнай элапсі пра сацыяльны выбар новай палітычнай улады ці нечага яшчэ? Пішуць жа пра бізнесменаў — "новых беларусаў", пра "чаўнакоў". Пішуць і — не паспяваюць. Сачыце хаця б за газетамі — "чаўнакі" ўжо ў Расію вязуць масла, смятану, тварог. А з Расіі на Магілёўшчыну да нас па хлеб ходзяць. Што, ёсць аповесць і пра гэта? Спяшайцеся выдаць, а то раптам зменіцца маршрут "чаўнакоў", раптам ва ўмовах новай падаткавай сістэмы прападзе ахвортна вясці гандлёвы бізнес. Займацца вытворчым бізнесам асабліва ахвота, відаць, і не з'яўлялася.

"Чаўнок", "новыя беларусы", як новы вобраз беларускай прозы, нагадалі адну істотную акалічнасць заўсёднага развіцця нацыянальнай літаратуры. Як правіла, у горшых яе ўзорах відэаграфічны характар. Уражанне такое, што пісьменнікі,

абачліва схаваўшыся як быццам за мастацкасць, выводзяць масавыя канфлікты ў ранг мастацкай праўды жыцця. Ці можна гэта назваць тэндэнцыяй сучаснай (леташняй або пазалеташняй) прозы? Наўрад. З тэндэнцыямі сёння няпроста... Калі шукаць тэндэнцыі на часопісных старонках, то там — аповесці, кожная з якіх існуе сама па сабе. Яно нічога, калі б тая "кожная" становілася з'яваю, уражвала адкрыццём. На жаль, такіх твораў — няшмат. А калі нешта выбіваецца з агульнага шэрага раду, калі ўсё ж прэтэндуе на з'яву, то крытыка размаўства выдае прысуд: "Ніводнага жывога жэста жывога канкрэтнага чалавека ў канкрэтнай сітуацыі... Не кажу ўжо пра такія мудрошчы, як пластыка, мелодыка прозы. Нам не паказваюць і не расказваюць, а вуснамі аўтара-дэміура пераказваюць аднастайна-натуўліва і ўчынкi нежывых, мёртванароджаных людзей, і іхнія думкі і развагі. Асноўны мастацкі прыём гэтае прозы — апісальнасць".

...У першых двух нумарах "Маладосці" за 1997 год — "апісальная" аповесць У. Саламахі "Перакулены свет". Празаік вядомы чытачу. Першая кніга У. Саламахі "На ўзмежку радасці" пабачыла свет у 1980 годзе. З тае пары выдадзена яшчэ чатыры — "Заўтра ў дарогу", "Кавалёк — лесавая былінка", "Цяпло чужога сэрца", "Прывід у

скураным крэсле" (у першых трох — аповесці і апавяданні, у апошнім — тры аповесці). Крытыка паблажліва, калі не скажаць — няўважліва, паставілася да зробленага У. Саламахам. Праўда, часам вінаваты ў гэтым і сам пісьменнік, калі, прыкладам, аповесцю "Прывід у скураным крэсле" пагнаўся за чытацкім поспехам, памкнуўшыся злёгка "раскакрэціць" наменклатурна-чыноўніцкую тэму.

Што ж уяўляе сабой новая аповесць У. Саламахі? Застаючыся "апісальнай", чым жа яна прываблівае, чаму прымушае ўслед за пісьменнікам з большай трывогай угледзецца ў свет? Можна пераказаць сюжэт гэтага камернага, маланаселенага твора. Можна ўсяго двама штырамі засведчыць, што ў нечым У. Саламаха застаўся ранейшым. Ізноў жа прысутнічае тут маласім-патычны чыноўнік-кіраўнік. І галоўныя, болей сімпатычныя персанажы, ці героі твора — сацыяльна неабароненыя, нават безабаронныя. Вадыцель чыноўніка-кіраўніка Мікола не мае ўласнай кватэры. А сын-падлетак, які бачыць бяссілле сваіх бацькоў, эканоміць на абедзе, шукае, дзе капейчыну зарабіць. А жонка тым часам у радзільным доме. Мікола ўжо ведае, што дашучку яму прынесла. А шэф-начальнік няк не адпусціць вадыцеля, загрузае падначаленага ўсялякай дробязю. Іншы абурўся б адразу. Ды ў Міколы